

Problémy odpadového hospodárstva na Slovensku

Podľa posledného štatistického prieskumu FŠÚ z r. 1987, ako aj ďalších prameňov, v ČSFR sa ročne vyprodukuje približne 158 mil. t tuhých odpadov (okrem ca 508 mil. t skrývok z povrchovej ťažby surovín). Z toho na Slovenskú republiku pripadá asi 38 mil. t (obr. 1). Najdôležitejšie sledované druhy odpadov — nebezpečné odpady — sú zastúpené objemom 4,07 mil. t a komunálny odpad 2,0 mil. t (obr. 2).

Boj s odpadmi možno dnes charakterizovať ako celosvetový problém, ktorému najmä vo vyspelých krajinách venujú zvýšenú pozornosť. Napriek značným vynaloženým nákladom je zatiaľ eliminácia ich vzniku, resp. ich spätné využitie úspešné len čiastočne. Povzbudivé je, že viacerým štátom sa dôslednou ekologickou politikou podarilo dosiahnuť relatívny pokles nárastu tvorby odpadov v porovnaní s intenzitou rastu spoločenského produktu.

U nás zatiaľ odpady (v terajšej forme ich výskytu) intenzívne vnímame ako nepríjemnú záťaž. Ich stále narastajúca tvorba sa pokladá za nevyhnutné zlo modernej spoločnosti: Odpad vzniká, treba ho zneškodniť, nanaajvýš čiastočne spracovať. Stále naliehavejšie sa vynára otázka: *Je to jediné a správne riešenie?* Ukazuje sa, že nie je!

Chápanie odpadu ako využiteľnej druhotnej suroviny malo a stále má svojich zástancov. Dnes však len čiastočné využitie už existujúceho odpadu nestačí. Vyžaduje totiž komplikovaný nákladný proces identifikácie, separácie, triedenia, úpravy a často náročný technologický postup spracovania do formy, v ktorej ho možno vrátiť do výrobného procesu. Pritom ešte stále rozhodujúcu časť treba zneškodniť spaľovaním alebo skládkovaním. Tieto spôsoby zneškodnenia sú však drahé a ekologicky nežiadúce.

Preto sa bude treba so všetkou rozhodnosťou zamerať na maximálne zamedzenie, resp. obmedzenie vzniku odpadov priamo v mieste ich tvorby. Ak je ich vznik predsa len nevyhnutný, v maximálnej možnej miere ich treba spracovať bezodpadovými recyklačnými technológiami. Svet stojí na začiatku dlhej a náročnej cesty vývoja takých nových výrobných, spracovateľských a recyklačných postupov, ktorými sa budú môcť odpady eliminovať.

Hlavnou zásadou SKŽP je dosiahnutie účinnej zákonnej podpory týchto zámerov v oblasti odpadového hospodárstva. Základnú stratégiu jeho riešenia na Slovensku ilustruje obr. 3.

Existujúce štatistické údaje o výskyte jednotlivých druhov odpadov sú neúplné a nepresné. Posledné oficiálne čísla sa opierajú o jednorazový štatistický

prieskum Federálneho štatistického úradu z r. 1987. Nejednotná klasifikácia odpadov (absencia katalógu odpadov) a neupravená záväzná povinnosť pôvodcov odpadov pravdivo oznamovať všetky potrebné informácie spôsobili, že získané údaje nepresne charakterizujú existujúci stav. Situáciu nerieši ani centrálny informačný systém o odpadoch, ktorý sa zatiaľ len pripravuje na federálnej i na národných úrovniach, pričom situácia v tomto smere je na Slovensku ešte nepriaznivejšia ako v ČR. Keďže hodnoverné údaje o východiskovom stave odpadového hospodárstva podmieňujú vytyčovanie cieľov a priorít jeho rozvoja, významnú časť legislatívnych úprav tvoria usmernenia na získavanie, zhromažďovanie a spracúvanie prvotných údajov. Pritom je snaha, aby sa už v prvej etape získavania informácií začala používať výpočtová technika v plošnom nasadení.

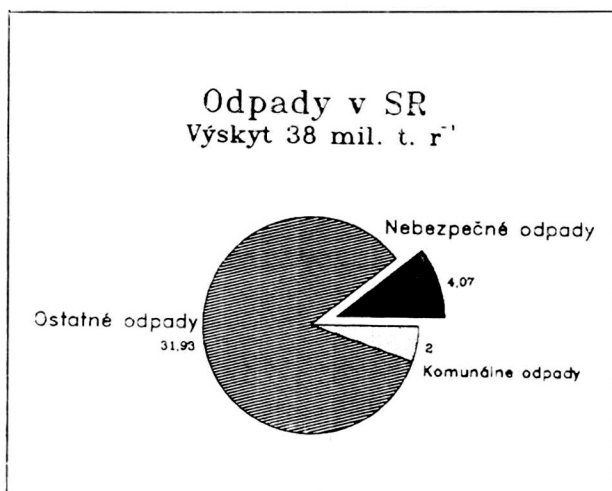
V súčasnom období (máj 1991) sa intenzívne rozpracúvajú vykonávacie predpisy Zákona o odpadoch, ktorý práve tento mesiac schválilo Federálne zhromaždenie ČSFR a účinnosť nadobudne od 1. augusta 1991.

Vykonávacie predpisy budú obsahovať najmä:

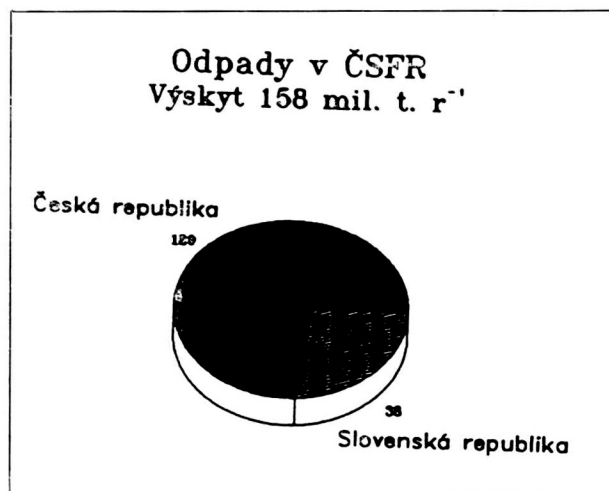
- Názvoslovie odpadov,
- Katalóg odpadov,
- Súbor smerníc v nakladaní s odpadmi,
- Systém analytickej kontroly odpadov,
- Programy odpadového hospodárstva,
- Smernice o skládkovaní odpadov.

Úpravy, týkajúce sa zneškodňovania odpadov spaľovaním budú obsahovať vykonávacie predpisy k Zákonu o ochrane ovzdušia pred znečisťujúcimi látkami.

Nová situácia v Európe i vo svete prirodzene predpokladá vytvoriť vzájomné komunikačné väzby pre jednotlivé oblasti života spoločnosti, opierajúce sa o porovnateľné legislatívne princípy. V týchto intenciách sa pripravujú i naše nové zákony o odpadoch.

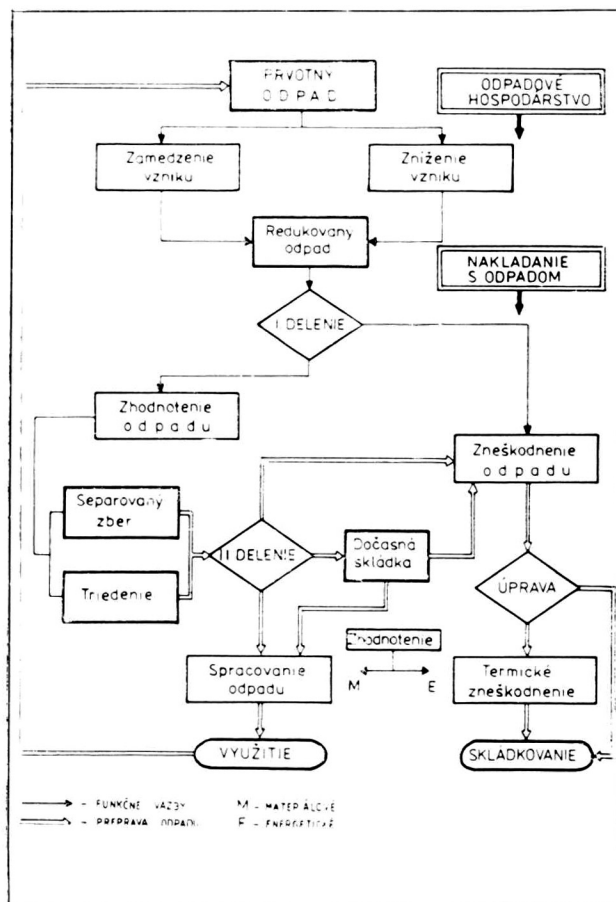

1. Celkový výskyt všetkých druhov odpadov.

2. Odpady v SR podľa druhov.

3. Prúdová schéma odpadového hospodárstva.

Návrhy sú prepojené so Smernicami európskeho spoločenstva a s vyspelou nemeckou i rakúskou legislatívou. Zohľadnili sa aj niektoré tendencie príslušných ekologických zákonov USA a Veľkej Británie.

Okrem federálnych legislatívnych úprav, zásadný význam budú mať republikové právne úpravy. Zákon o štátnej správe odpadového hospodárstva, okrem iného, stanoví funkčné väzby medzi orgánmi štátnej správy pre životné prostredie, obecnými zastupiteľstvami a ostatnými pôvodcami odpadov.

Ako vidieť, ide o široký súbor závažných zákonných úprav. Ich zavedenie do života v účinnej vzájomnej väzbe si bude vyžadovať aktívny prístup odborníkov i angažovaný postoj širokej verejnosti.

Nezastupiteľnú úlohu budú mať popri legislatívnych úpravách v oblasti odpadového hospodárstva aj účinné ekonomické nástroje. Verejnosť právom očakáva ekonomickú motiváciu pri rozvoji podnikateľských aktivít v oblasti nakladania s odpadmi. Ale nielen to. Zodpovednosť subjektov za správne ekologické chovanie nemožno nechať len na ich dobrú vôľu. Treba neodkladne prijať zákon o poplatkoch za uloženie odpadov, ktorý bude stimulovať ich minimalizáciu a nezávadné skládkovanie. Zároveň vytvorí účinný tlak na úpravu skládok v súlade so zákonom, resp. tlak na ukončenie ich využívania a výstavbu nových, nezávadných skládok.

Všetci si uvedomujeme, že rokmi neriešené, často vedome odsúvané problémy, spôsobili značnú devastáciu životného prostredia. Treba tu veľa zlepšovať.

Veď odpady sa skládkujú väčšinou na nevhodných skládkach, spaľujú v spaľovniach, ktoré nezodpovedajú pripravovaným legislatívnym úpravám o emisných limitoch a podmienkach prevádzkovania.

Urýchlene treba riešiť likvidáciu nebezpečných odpadov, najmä priemyselných. Ročne ich treba na Slovensku zneškodniť ca 220 000 t. K tomu treba pripočítať asi 400 000 t prevažne starých, nesprávne skládkovaných odpadov, z ktorých značná časť obsahuje PCB.

Podobne nepriaznivá situácia je aj v komunálnom odpade, ktorého sa ročne produkuje ca 2,0 mil. t. Treba zaviesť jeho separovaný zber, ďalšie triedenie a nezávadné zneškodňovanie, pokiaľ možno v čo najväčšom rozsahu.

Uskutočňovanie týchto a ďalších opatrení bude finančne aj časovo náročné. Na mnohých riešeniach sa už intenzívne pracuje (napr. na likvidácii nebezpečných priemyselných odpadov, experimentálnom zavedení separovaného zberu komunálneho odpadu, likvidácii komunálneho odpadu vo väčších mestských aglomeráciách atď.), iné sa pripravujú (napr. budovanie nových skládok odpadov a systém asanácií starých — nevyhovujúcich, riešenie problémových látok v komunálnom odpade atď.).

Politicko-hospodárske zmeny vo východoeurópskych krajinách priniesli uvoľnenie informácií i zvýšený záujem o naše ekologické problémy. Je to pochopteľné. Veď znečisťujúce látky nerešpektujú hranice. Uskutočnili sa mnohé rokovania s poprednými zahraničnými peňažnými ústavmi, priemyselnými podnikmi, obchodnými, inžinierskymi a poradenskými organizáciami, ako aj orgánmi a organizáciami štátnej správy. Získali sme kontakt so svetom, máme nové informácie. Naši partneri majú záujem u nás podnikáť a navrhujú i určitú spoluprácu a technickú pomoc v nevýrobnej sfére. Predpokladáme, že väčší záujem, pomoc a priame investovanie zahraničných partnerov do odpadového hospodárstva na Slovensku sa prejavi po prijatí zákonov a rozbehnutí privatizačných procesov.

I keď možno predpokladať, že rozvoj odpadového hospodárstva budú podporovať zahraniční investori, ťažiskom riešenia musia byť aktivity pôvodcov odpadov, či už priemyselných podnikov, súkromných podnikateľov, alebo obcí.

Nový zákon o odpadoch sa dotýka všetkých subjektov, ktorí sú činní v odpadovom hospodárstve. Upravuje ich správanie, stanovuje požiadavky na technickú úroveň zariadení a určuje podmienky ich prevádzkovania. Významnú podporu legislatívnej úpravy v tomto období očakávame od Programov odpadového hospodárstva. Budú ich spracúvať pôvodcovia a schvalovať orgány štátnej správy v Slovenskej republike a miestne príslušný úrad životného prostredia.

Očakávame, že významnú úlohu pri riešení problémov odpadového hospodárstva zohrá dynamika postupu — vytváranie trhu odpadov, ako i spôsob zabezpečovanie osvetly a ekologickej výchovy.

Hoci nás na ceste odstraňovania dedičstva minulosti čaká veľa namáhavej práce, cieľ, ktorý sa snažíme dosiahnuť — dobré životné prostredie pre budúce generácie — stojí za to.